

Spór o początek i koniec życia ludzkiego od starożytności toczy się w różnych naukach i na różnych płaszczyznach poznawczych. Swój szczególny charakter przybiera w filozofii, a zwłaszcza w metafizyce, która jest najbardziej kompetentną dziedziną, uprawnioną od strony metodologicznej, do poszukiwania ostatecznych rozwiązań w tym sporze, którego istotę wyznaczają dwa podstawowe pytania: czym jest życie w ogóle, a życie człowieka w szczególności?; oraz co lub kto jest jego ostatecznym źródłem?

Należy jednak zwrócić uwagę, że rozważania na temat pochodzenia i natury życia zostały dziś zarezerwowane przez przyrodników, tak na płaszczyźnie rozważań filozoficznych, jak i biologicznych. W rozważaniach tych dominuje podejście (metodologia) narzucane przez te nauki, a zwłaszcza przez biofizykę i biologię molekularną, co sprawia, że zaciera się rozróżnienie między światem ożywionym a nieożywionym, między życiem a procesami chemicznymi oraz czysto mechanicznymi. Z pola widzenia zniknęły dociekania metafizyczne, w których poszukiwano odpowiedzi na pytanie: czym i dlaczego jest życie? Z tej racji Arystoteles w traktacie *O duszy* rozważania na temat istoty życia umieszcza w dziedzinie nauk najważniejszych

i podstawowych, a takimi są dociekania metafizyczne i podkreśla, że dzięki uzyskanej na temat życia wiedzy „wzbogaca [się] w wysokim stopniu cały zespół prawd [o świecie], a w szczególności o bytach naturach, gdyż one są istotami żywymi”¹.

W filozoficznym sporze na temat początku i natury życia pojawia się problem metody, którą należy stosować przy tego typu dociekaniach. O doborze właściwej metody rozstrzyga przedmiot i cel badań. Przedmiotem dociekań jest życie jako realny fakt, zaś celem jest odkrycie jego natury (istoty) i ostatecznej przyczyny (źródła). Metodą, która może temu sprostać jest metoda metafizyki, gdyż w zakresie jej kompetencji leży poszukiwanie ostatecznych przyczyn istnienia bytów oraz ukazywanie ich natury. Nauki bowiem przyrodnicze (w tym i filozofia przyrody) badają określone formy i przejawy życia, wskazując najbliższe przyczyny jego zaistnienia, natomiast dociekania dotyczące istoty, czyli natury życia jako takiego oraz jego ostatecznego źródła są przedmiotem dociekań metafizycznych. „Ten punkt wyjścia – jak zauważa P. Siwek we *Wprowadzeniu* do traktatu *De anima* – wyróżnia metodę przyrodniczą Arystotelesa do fizyków i w ogóle przyrodników współczesnych, oni bowiem w swych badaniach całkowicie pomijają problem istoty, metafizycznej natury. Poprzestają na badaniu samych zjawisk, jako takich. Mówią wprawdzie i oni o przyczynach owych zjawisk, o prawach, jakie nimi rządzą. Nie ujmują jednak tych przyczyn i praw w znaczeniu filozoficznym. Przez „przyczyny” rozumieją zespół warunków potrzebnych do tego, aby dane zjawisko zaistniało, przez „prawo” zaś regularność, z jaką zjawiska dotąd zaobserwowane zawsze występowały. Arystoteles w swojej fizyce (a także psychologii) nie popełnia błędu metodologicznego, a to dlatego, że fizyka jest dla niego filozofią w ścisłym tego słowa znaczeniu. Była nią również – dodajmy zaraz – i dla jemu współczesnych”².

¹ Arystoteles, *O duszy*, przeł., wstępem, komentarzem i skorowidzem opatrzył P. Siwek, Warszawa 1988, 402 a.

² P. Siwek, *Wprowadzenie*, w: tamże, s. 18.

Należy też odnotować i ten fakt, że cechą charakterystyczną dociekań metafizycznych jest to, iż rozumienie życia jest zawsze ściśle związane z rozumieniem bytu w ogóle, a bytu ludzkiego w szczególności. Chodzi więc o to, czy mówiąc o życiu dysponujemy pojęciem bytu żywego jako agregatu praelementów, czy jako czegoś, co ma naturę epifenomenu, ujawniającego coś nieznanego, czy traktujemy życie jako bezpodmiotowy proces, czy jako przejaw ducha, którego ślady odnajdujemy w ożywianej przez niego materii, czy jako uorganizowanej przez formę (duszę) materii, która ma życie w możliwości, czy wreszcie jako dar, który został ofiarowany światu i człowiekowi przez Stwórcę. Życie, które rozważamy na terenie metafizyki, nie jest jakimś samoistnym zjawiskiem, lecz ma zawsze postać bytu. Jest zatem sposobem istnienia świata osób, zwierząt czy roślin.

Oddajemy do rąk Czytelnika kolejny tom z serii *Zadania współczesnej metafizyki*, noszący tytuł *Spór o początek i koniec życia ludzkiego*. Został w nim zawarty bogaty materiał z dyskusji, jaka została przeprowadzona przez specjalistów z polskich i zagranicznych ośrodków naukowych podczas XVII Międzynarodowego Sympozjum Metafizycznego, które odbyło się w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II 11 grudnia 2014 roku. Sympozjum zostało zorganizowane przez Katedrę Metafizyki, Katedrę Filozofii Prawa i Praw Człowieka oraz Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu (Oddział *Società Internazionale Tommaso d'Aquino*). Materiały zostały poszerzone przez włączenie zamówionych specjalnie do tego tomu artykułów, które stanowią owoc osobistych przemyśleń i dociekań autorów, którzy w swoich badaniach podejmują tego typu problematykę. W pierwszej części książki zamieszczono teksty podejmujące zagadnienie życia w ogólności, ze szczególnym uwzględnieniem życia ludzkiego. Druga część książki ukazuje różne aspekty dociekań na temat życia toczone w perspektywie biotechnologicznej, teologiczno-filozoficznej oraz etycznej. Ta część książki daje szeroką panoramę dyskusji, jaka ciągle toczy się i przetacza we współczesnej filozofii i kulturze. Część trzecia zatytułowana *W trosce o kulturę życia* zawiera artykuły,

których celem jest ukazanie niezbywalnej wartości ludzkiego i stanowi zachętę do podejmowania wysiłku, tak w dziedzinie badań teoretycznych, jak i praktycznych na rzecz bezwzględnej ochrony życia ludzkiego.

Mamy nadzieję, że oddając do rąk Czytelnika książkę *Spór o początek i koniec życia ludzkiego*, zamieszczone w artykułach przemyślenia autorów posłużą do głębszego zrozumienia natury życia, jego ostatecznego źródła i staną się inspiracją do własnych badań i dociekań.

Andrzej Maryniarczyk SDB